

نقش خانواده در سبک زندگی قرآنی از منظر امام خامنه ای دام ظلّه

طیبه دولتیاری^۱

چکیده

سبک زندگی به عنوان شیوه ای که افراد و گروهها در زندگی روزمره اتخاذ میکنند، منعکس کننده ارزشها و اهداف عالی یک نظام اجتماعی است. به طور طبیعی انتظار می رود که در یک جامعه دینی که بر اساس ارزشهای الهی و توحیدی شکل گرفته است، مردم به شیوه ای زندگی کنند که نمایانگر ارزشها و آرمانهای مستتر در نظام فکری و ذهنی آن جامعه باشد. در این میان خانواده، به عنوان یک نهاد مهم و اثرگذار در جامعه نقش مهمی در فرایند جامعه پذیری افراد دارد و میتواند با تأسی به ارزشها و آموزه های قرآن و حدیث، شیوه های مختلف زیستن را تجربه و به نسلهای بعدی انتقال دهد. مقام معظم رهبری برای عنصر خانواده اهمیت والایی قائلند و در بیانات و سخنرانی های خود همواره بر ارزش این نهاد تأکید داشته اند. یکی از موضوعاتی که مقام معظم رهبری به آن توجه زیاد نموده اند و بر آن تأکید داشته اند، سبک زندگی خانواده و جامعه مطابق آموزه های قرآنی و حدیثی است. قرآن این کتاب بزرگ الهی، همواره انسان را به روش درست زیستن رهنمون نموده و الگوی بسیار خوبی برای خانواده ها به ویژه جوامع اسلامی است. گفتار حضرت آیت الله خامنه ای (مدظله العالی) در خصوص سبک زندگی قرآنی و نقش خانواده در آن به عنوان بهترین الگو برای آشنایی افراد با اخلاق، وظایف و آسیب های اخلاقی در خانواده می باشد. در پژوهش حاضر با روش تحلیلی - توصیفی و با استفاده از منابع کتابخانه ای با بررسی نقش خانواده در سبک زندگی قرآنی از منظر امام خامنه ای دام ظلّه پرداخته شده است.

واژگان کلیدی: سبک زندگی، زندگی قرآنی، خانواده، بیانات امام خامنه ای دام ظلّه

مقدمه

سبک زندگی عبارت است از شیوه زیستن افراد در حیات فردی و اجتماعی که منعکس کننده افکار، اندیشه ها، دین و فرهنگ ملل مختلف است. امروزه در دنیایی که جوامع به سمت پوچ گرایی در حال حرکت هستند و اندیشه های فکری مختلفی در خصوص زندگی به وجود آمده که جوانان را به سمت و سوی خود می کشاند، سبک زندگی اسلامی و قرآنی از اهمیت دو چندان برخوردار است و جوامع و خانواده هایی که سبک زندگی خود را براساس آموزه های قرآن و اسلام پیش می برند، راه رستگاری را در پیش گرفته اند. یکی از افتخارات بزرگ آیین مقدس اسلام، توجه خاص و تأکید فراوان در نظام خانواده است. سبک زندگی اسلامی روش زندگی است که از قرآن و روایات معصومین ریشه گرفته است؛ اجرایی کردن این روش در زندگی فردی و اجتماعی سلامت روحی و جسمی فرد را تضمین کرده و جامعه را به حیات طیبه سوق میدهد. به همین منظور همواره پیشوایان دینی ما را به خدا و قیامت توجه داده و به قرائت قرآن و عمل به آن دعوت کرده اند. اخلاقیات در تشکیل، تحکیم و تداوم خانواده نقش اساسی داشته و می تواند از بسیاری از آسیب ها خانواده جلوگیری کند. نظام اخلاقی خانواده از اهمیت بسزایی برخوردار است و همسران و فرزندان جهت وصول این مهم موظف به رعایت یک سری وظایف اخلاقی در برابر یکدیگر می باشند. از جمله شخصیت هایی که در بحث خانواده و اهمیت آن نکات کلیدی و کارگشایی ارائه کرده اند مقام معظم رهبری است. نگاه عالمانه که متأثر از دیدگاه فقهی اخلاقی ایشان است در کنار نگاه حاکمیتی و تاثیرات حکومتی مبتنی بر جامعه دینی که ایشان به عنوان رهبری جامعه اسلامی عهده دار آن هستند نکات اخلاقی قابل توجهی را پیش روی محققان عرصه خانواده ارائه می کند که می تواند کارگشا و قابل استفاده باشد.

پیشینه تحقیق

مفهوم سبک زندگی قرآنی خانواده اگرچه مفهومی جدید است، اما در سالهای اخیر محققان زیادی پژوهش های خود را معطوف به آن نموده اند. اگرچه این بحث در ضمن کتابهای مختلف به صورت پراکنده و

غیرمنسجم مطرح گردیده است اما با بررسیهایی که نگارنده انجام داده تاکنون کتابی مستقل در زمینه نقش خانواده در سبک زندگی قرآنی از منظر امام خامنه ای دام ظلّه تألیف نشده است. با این حال، با بررسی هایی که انجام شده آثاری مربوط به سبک زندگی خانواده شناسایی گردید. از جمله مقاله ای تحت عنوان الگوی خانواده تراز اسلامی در منظومه فکری رهبر معظم انقلاب اسلامی نوشته ی محمدرضا تقوی پور و سیاوش صلواتیان، پایان نامه بررسی مؤلفه های تأثیرگذار بر سبک زندگی خانواده از دیدگاه قرآن و حدیث نوشته

رضا آقا پور، کتاب اخلاق در خانواده اسلامی از علی اکبر حسینی، کتاب سبک زندگی اسلامی و سنجش ابزار آن؛ دکتر محمد کاویانی و پژوهش‌های از این قبیل.

گفتار اول: مفهوم خانواده

خانواده در نظام حقوقی و اجتماعی اسلام هسته اصلی تشکیل جامعه است. در مقدمه قانون اساسی آمده است خانواده واحد بنیادین جامعه و قانون اصلی رشد و تعالی انسان است و توافق عقیدتی و آرمانی در تشکیل خانواده، که زمینه ساز اصلی حرکت تکاملی و رشدیابنده انسان است، اصل اساسی بوده و فراهم کردن امکانات برای نیل به این مقصود از وظایف حکومت اسلامی است. در مجموع در این تحقیق قوانین حوزه خانواده، قوانین مربوط به حقوق و تکالیف زوج‌ها درباره یک دیگر، مد نظر است و قوانینی مانند ارث و حضانت و امثال آن لحاظ نشده‌اند.^۲

خانواده منشاء تشکیل نهادهای اجتماعی است و آن را می‌توان از ابعاد گوناگون بررسی کرد. برای نمونه یا بر حسب هم‌خونی یا بر حسب سببی. خانواده‌ی سببی، به سبب ازدواج و پیوند زناشویی به وجود می‌آید و عناصر تشکیل دهنده‌ی آن زن، شوهر و فرزندان هستند. خانواده‌ی هم‌خون عبارتند از: افرادی که دارای جد مشترکی هستند و اعضای خانواده‌ی سببی معمولاً با یکدیگر زندگی می‌کنند و تمام جوامع بشری این دو شکل از خانواده را به رسمیت می‌شناسند.

در نظام خانواده معیارهای مشترکی وجود دارد که هر یک از عناصر تشکیل دهنده‌ی این نظام از یکدیگر انتظار دارند. در خانواده‌ی زن و شوهری معاصر، پدر دارای نقش حمایتی و نان‌آوری است و مادر مسئول گرم نگه داشتن نظام خانواده است. پدر در برابر فرزندان مظهر اقتدار است و مادر مظهر دلسوزی و محبت. در ساختار خانواده‌ی معاصر، شوهر نقش سرپرستی خانواده را دارد و از دید همسر، انتظارات این نقش نه تنها جنبه‌ی تامین مخارج خانواده که مهمتر از آن بعد حمایتی همه جانبه‌ی آن برای خود و فرزندان است و باز مهمتر از آن جنبه‌ی پرورشی و الگویی.^۳

از آنجاکه تشکیل زندگی گروهی و پیدایی جامعه وابسته به افراد است و افراد نیز خواست‌ها متنوع و متعددی دارند، قانون و قواعد حقوقی تنها عاملی است که می‌تواند خواست و میل انسان‌ها را کنترل و انسجام اجتماعی و استمرار حیات جمعی تضمین کند. اساساً، فقدان قانون در جامعه نه تنها موجب

^۲ سفیری خدیجه و میرزا محمدی حدیث، بررسی ارتباط هویت جنسیتی زنان متأهل بانگارش آنها به حقوق زوجین، ۱۳۹۴، ص ۱۰۸

^۳ آقا بخشی حبیب، اعتیاد و آسیب شناسی خانواده، ۱۳۸۸، ص ۱۳۸

سرگردانی افراد و متوقف شدن اجرا وظایف می شود بلکه سبب توقف حرکت زندگی جمعی است، چراکه با فقدان قانون، هنجارهای لازم جهت اجرای وظایف و کا آمدی ساختاراجتماعی نامعین است. از این رو احدی ضرورت قانون در جامعه درنگ نمی کند. عمده این است که خاستگاه این قانون چه بوده و چه کسی حق قانون گذاری دارد؟

اقتضا بینش اسلامی این است که همه هستی مخلوق خدامتعال و ملوک تکوینی اوست و خداوند متعال مالک حقیقی هر آنچه که نشانی از هستی دارد است و رب و تکوینی و تشریعی نیز اوست.

در نگاه اسلامی، انسان به سبب ناآگاهی و عدم احاطه کامل نسبت به مصالح واقعی نه تنها نمی تواند قانونگذار باشد بلکه حق ندارد در زندگی دست به اعتبارهایی بزند که با مالکیت حقیقی خداوند متعال تنافی داشته باشد؛ هر اعتباری دارای آثار و نتایج فراوان در زندگی فردی و اجتماعی افراد است و اعتبارها نباید چنان باشد که آثار و نتایج حقیقی و تکوینی شان با مالکیت و ربوبیت خدای متعال منافی باشد. به بیان روشن تر، هیچ کس حق اعتبار و انشاء امر و نهی ندارد. حتی اجماع آحاد یک جامعه یا همه ی انسانهای روی زمین قانون آفرین نیست. تنها کسی حق فرمان دادن و تعیین حق و تکلیف کردن به انسان را دارد که مالک حقیقی او و همه جهان باشد، که همان رب تکوینی انسان است و می تواند با ربوبیت تشریعی اش قانونگذار باشد. در دیدگاه اسلام، نظام اعتقادی از نظام ارزش و قانونی جدا نیست بلکه این دو با یکدیگر ارتباط نزدیک و مستقیم دارند و اصولاً نظام اعتقاد منشأ نظام ارزشی است.

در اینکه اسلام در همه جا برای زن و مرد حقوق مشابهی وضع نکرده است، چنان که در همه موارد برای آنها تکالیف و مجازات های مشابهی وضع نکرده، تردید نیست اما آنچه نباید مورد غفلت قرار گیرد این است که قانونگذار در شریعت اسلام، به هنگام وضع قانون، مصالح عموم را مطلق نظر قرار داده است. به یقین، در قوانین حقوقی زن و مرد مصلحت جمعی معیار وضع قانون بوده است و هیچ گونه غرض شخصی در آن دخالت نداشته است، اگرچه ممکن است به ظاهر در برخی موارد ظلم در حق زن و یا مرد به نظر آید یا گروهی این منظور القا کنند، چنان که طرفداران جنبش زنان، با دستاویز قرار دادن برخی از حقوق مربوط به زنان، فریاد دادخواهی زده و شریعت را متهم به نادیده گرفتن مصلحت زنان نموده اند.^۵

گفتار دوم: منظور از سبک زندگی قرآنی

سبک زندگی، دلالت کننده بر شیوه زندگی متمایز جامعه یا گروه اجتماعی است. شیوه ای که بدان طریق مصرف کننده خرید میکند و کالای خریداری شده مصرف می شود.

^۴ مریجی، شمس الله، مبانی نظری حقوق زوجین با تاکید بر نقش جنسیت در حق طلاق و تعدد زوجات، ۱۳۹۵، ص ۳۹

^۵ مریجی، پیشین، ۱۴۱

سبک زندگی طرز مشخص یا متمایز زندگی گروهی از مردم معرفی میکند؛ نظامی که از تأثیر ارزشها، منابع، نمادها و قوانین بر نیروهای زندگی درگروه شکل میگیرد. او با توجه به تمرکزش بر موضوع بازاریابی، در جای دیگری، سبک زندگی را الگوی رفتاری گروهی میداند که در خریدهای مصرف کننده انبوه و روشهای مصرف انعکاس یافته است.^۶

از نظر اندیشمندان مسلمان؛ سبک زندگی عبارت است از جامه ی عمل پوشاندن و نحوه اجرای مجموعه دستورات اسلام اعم از احکام و اخلاقیات با توجه به جهانبینی توحیدی و اعتقاد به اصول دین اسلام برای رسیدن به هدف نهایی خلقت انسان در اسلام.^۷

دین به عنوان استوارترین ستون حیات مادی و معنوی بشر به او عزت و شرافت بخشیده و نور ایمان و اخلاص را درجانش برمی افروزد و او را از زنجیر اسارت های نابخردانه آزاد میکند. دینداری نهادینه کردن تعالیم و ارزشهای دینی در همه ابعاد حیات آدمی است که ثمرات بیشماری داشته و در لباس یقین، صبر، تسلیم و رضا، امانتداری، راستی، حیا، وفاداری، پارسایی، انفاق و احسان، رحم و عطف، مدارا و مهربانی، طاعت و عبادت، جهاد و ... جلوه میکند؛ باید در نظر داشت اگر چه اسلام روش های چگونه زیستن را می آموزد، اما پیوسته عواملی به صورت پیدا و پنهان، دینداری را تهدید میکند. این عوامل به صورت آفات، آسیبها و موانع بازدارنده، فرا راه اندیشه دینی و گرایش به دین قرار میگیرد و زمینه دین گریزی و دین ستیزی را فراهم میکند.^۸

اگر چه روشهای چگونه زیستن ناظر به ارزشهای اخلاقی است، اما با توجه به اینکه انسان موجودی است که دارای ساختار دو بعدی (جسم و روح) است مقتضیات حیات او نیز ناظر به جسم و روح است از این رو غفلت از برخی امور مربوط به هریک از این دو جنبه میتواند عاملی باشد تا اهداف و آرمانهای دین اسلام در زندگی فرد تحقق نیابد. به ویژه مقوله پوشش، اوقات فراغت و تغذیه از جمله مولفه هایی هستند که در شکل گیری سبک زندگی اسلامی نقش مهمی دارند و چگونگی وضعیت یک مسلمان و رفتار او در مورد این مولفه ها بطور مستقیم نشان دهنده ی اصول جهان شناسی و انسان شناسی او خواهد بود.

بنابراین اسلام در ابتدا به ارائه اصول عقاید و جهان بینی ویژه خویش در اینباره میپردازد و سپس با ارائه دستورات خاص در کلیه ابعاد زندگی فرد، سبک ویژه زندگی اسلامی را به نمایش میگذارد. کلیه مسائل فقهی و حقوقی دین به عنوان فرمولهای دستیابی به این سبک از زندگی است که نمونه های عینی و الگوهای برتر آن را در سیره اهل بیت (ع) و بزرگان دینی میتوان یافت. دستورالعملهایی که در حوزه رفتار با

^۶ حسن دوست و همکاران، بررسی الگوی آرمانی سبک زندگی از دیدگاه مکتب اسلام، ۱۳۹۲، ص ۲۴

^۷ عظیمی فرد فاطمه، خانواده و سبک زندگی، ۱۳۹۱، ص ۲۰

^۸ شکوهی علی، عوامل و ریشه های دین گریزی از منظر قرآن و حدیث، ۱۳۸۴، ص ۲۱

است و اسلام با هدف تأمین خوشبختی و پیشرفت زندگی زن و مرد بر روی این مسئله سختگیری کرده است.

خداوند در آیه ۵۳ سوره احزاب می فرماید: «و هنگامی که چیزی از وسایل زندگی را از آنان [همسران پیامبران] می خواهید، از پشت پرده بخواهید؛ این کار برای پاکی دل های شما و آن ها بهتر است.»

قرآن خواهد زن، وقار، کرامت و شخصیت خود را حفظ کند، از این رو پوشش را برای او واجب کرد که تضمین کننده عفاف است. آیت الله خامنه ای (مدظله العالی) در این باره معتقدند که:

اینکه شما می بینید در اسلام محرم و نامحرم و جدایی زن و مرد و اینها مطرح است، اینها مسائل ارتجاعی نیست. اینها جزو دقیق ترین مسائل انسانی و بشری است. یکی از مهمترین آن، این است که بنیان خانواده مستحکم میماند. چون زن و شوهر به هم احساس وفاداری می کنند، در موضع حسادت قرار نمی گیرند، این خیلی مسئله مهمی است.

حضرت آیت الله خامنه ای حجاب را یکی از مهم ترین مسائل خانواده می داند و می فرمایند: البته مسأله ی حجاب خیلی مهم است. من مسأله ی حجاب را واقعاً مهم می دانم. اهمی ت مسأله ی حجاب در جاهای باواسطه ای خودش را نشان می دهد؛ از جمله در مسأله ی خانواده خودش را نشان می دهد خیلی روی پوشش زن حساسیت هست! هر کسی، شخصیتی، فلسوفی، نظامی، سیاستی، با عریان بودن زن مخالفت کند.^{۲۹}

^{۲۹} نرم افزار حدیث ولایت، بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار گروه کثیری از زنان نخبه در آستانه ی سالروز میلاد حضرت زهرا ی اطهر (ع)، ۱۳ / ۴ / ۱۳۸۶

نتیجه گیری

خانواده در نظام حقوقی و اجتماعی اسلام هسته اصلی تشکیل جامعه است. خانواده منشاء تشکیل نهادهای اجتماعی است و آن را می توان از ابعاد گوناگون بررسی کرد. حضرت آیت الله خامنه ای (مدظله العالی) بر ای خانواده اهمیت فراوان قائل است و آن را سنگ بنای مهم حیات اجتماعی می شناسد. آنچه اهمیت فراوان در خانواده دارد، سبک زندگی خانواده می باشد. سبک زندگی طرز مشخص یا متمایز زندگی گروهی از مردم معرفی میکند؛ نظامی که از تأثیر ارزشها، منابع، نمادها و قوانین بر نیروهای زندگی در گروه شکل میگیرد. یکی از روش های مختلف سبک زندگی بخصوص در جوامع اسلامی، سبک زندگی براساس آموزه های قرآن می باشد. از آن جایی که خانواده مهمترین عرصه زندگی انسان است بیشتر از هر بخش دیگری می تواند تجلی گاه هدف متعالی آفرینش انسان باشد. نهاد خانواده در اسلام، دارای جایگاه و قداست ویژه ای است که قابل مقایسه با هیچ نهاد دیگری نیست از نگاه قرآن و احادیث اسلامی تأسیس خانواده و احکام آن با پشتوانه توحید و ارزشهای معنوی و انسانی است. حضرت آیت الله خامنه ای دام ظلّه در بیانات خود همواره بر سبک زندگی قرآنی تأکید نموده اند. در اندیشه رهبر معظم انقلاب از خانواده به سبک زندگی اسلامی، ازدواج و تشکیل خانواده، نعمت و سر الهی است و ازدواج پدیده ای اجتناب ناپذیر تلقی می شود مقام معظم رهبری، دیدگاه هایی نیز در خصوص فواید تشکیل خانواده دارند. ایشان شکل گیری نهاد خانواده و بهره مندی فرد و جامعه از برکات این نهاد مقدس را یکی از مهم ترین ثمرات ازدواج میدانند. آفریدگار حکیم در قرآن کریم خانواده را کانون مودت و رحمت قرار داده است. مودت و رحمت در واقع، جان مایه تحکیم پیوند خانوادگی است، حضرت آیت الله خامنه ای (مدظله العالی) (محبت را معنای واقعی زندگی دانسته خانواده ای که در آن عشق و محبت بین طرفین باشد را خانواده خوب می دانند. حضرت آیت الله خامنه ای) مد ظلّه (در اهمیت این مودت و رحمتی که خداوند در قرآن کریم بین زن و مرد قرار داده است می فرماید: طبیعت الهی زن و مرد در محیط خانواده، طبیعتی است که برای زن و برای مرد رابطه ای فی مابین به وجود می آورد که آن رابطه، رابطه ی عشق و مهربانی است. «موده و رحمه». در قرآن و احادیث بر سبک فرزند پروری ویژه ای تأکید شده است تا فرزندپروری به درستی و براساس فطرت انسانی که خدا به وی عطا نموده است تربیت شود. حضرت الله خامنه ای (مدظله العالی) (تربیت فرزند را امری مهم و مسئولیتی خطیر برای والدین می دانند و به والدین برای تربیت صحیح و معنوی فرزندان شان تأکید فراوان دارند تا در تربیت فرزند خود حد تعادل را برگزیده و نه بسیار سخت بگیرند و نه تمام امکانات را برایشان فراهم کنند بدون توجه به سن و شرایط آنان. ایشان بیان می دارند؛ به فرزندان تان برسید؛ «قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلُ بَيْتِكُمْ نَارَ الْقَوْلِ» النَّاسِ وَالْحَجَارَةُ» حق نداریم فرزندان را رها کنیم. سعی تان این باشد که ایمانشان را حفظ کنید. همچنین ایشان در خطبه ای دیگر، نیز به پدران و مادران توصیه می کنند که انتظارات بیجا از فرزندان خود نداشته باشند و نخواهند که فرزندان شان همان چیزی شوند که آنها می خواهند و آنگونه زندگی کنند که آنها می زیستند. حضرت آیت الله خامنه ای (مدظله العالی) (به جوانان توصیه می کنند که حرف های پدران و مادران

خود را به عنوان مزاحم و دخالت حساب نکنند و توجه داشته باشند که تشخیص والدین در امور آنان در بسیاری از موارد درست می باشد.

منابع و مآخذ

- آقا بخشی حبیب ، ۱۳۸۸ اعتیاد و آسیب شناسی خانواده ، انتشارات رسانه تخصصی، ۱۳۸۸
- تقوی پور محمدرضا و صلواتیان سیاوش، الگوی خانواده تراز اسلامی در منظومه فکری رهبر معظم انقلاب اسلامی، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، شماره ۶۹، ۱۳۹۸
- حر عاملی، محمد بن الحسن، وسائل الشیعه، جلد ۲۱، قم موسسه ال بیت، ۱۴۰۹
- حسن دوست فرخانی، هادی؛ امید رضایی و داوود حسن دوست فرخانی، بررسی الگوی آرمانی سبک زندگی از دیدگاه مکتب اسلام .مجله معرفت .شماره ۱۳۸۶، ۱۳۹۲
- رحیمی مجد صغری، اخلاق خانواده از دیدگاه آیت الله خامنه ای (مدضله عالی)، پایان نامه ارشد، دانشگاه معارف اسلامی، ۱۳۹۶
- سفیری خدیجه ، حدیث میرزا محمدی، بررسی ارتباط هویت جنسیتی زنان متأهل بانگرس آنها به حقوق زوجین، پژوهشنامه زنان ، شماره سوم ۱۳۹۴
- شکوهی علی ، عوامل و ریشه های دین گریزی از منظر قرآن و حدیث .قم :بوستان کتاب، ۱۳۸۴
- شیخ طوسی، (التهدیب،) تهران ، دارالکتب اسلامی، جلد ۸، ۱۳۶۵
- طباطبایی، سید محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن.ترجمه .سید محمدباقر موسوی همدانی .قم : جامعه مدرسین حوزه علمیه. ، ۱۳۶۳
- طباطبایی، سید محمدحسین؛ المیزان فی تفسیر القرآن؛ چاپ دوم، بیروت: مؤسسه الاعلمی للمطبوعات، ۱۳۹۰ ق.
- عظیمی فرد فاطمه، خانواده و سبک زندگی، مجله پیوند، تهران، شماره ۴۰۱، ۱۳۹۱
- علی اکبری ، مطلع عشق(گزیده رهنمودهای حضرت آیت الله العظمی سید علی خامنه ای) مد ظله العالی (رهبر معظم انقلاب اسلامی به زوجهای جوان
- مریجی ، شمس الله ، مبانی نظری حقوق زوجین با تاکید بر نقش جنسیت در حق طلاق و تعدد زوجات ، فصلنامه علمی پژوهشی آیین حکمت ، سال هشتم ۱۳۹۵
- مکارم شیرازی، ناصر؛ تفسیر نمونه؛ چاپ دهم، تهران: دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۷۱ ش
- مکارم شیرازی با همکاری جمعی از نویسندگان، تفسیر نمونه، ج ۱۶

نرم افزار حدیث ولایت، مرکز تحقیقات علوم اسلامی نور، ۱۳۸۴